

Турдубаева А.М.

КАСЫМАЛЫ ЖАНТӨШЕВДИН «КАНЫБЕК» РОМАНЫНДА
ТОЛУК ЖАНА ТОЛУК ЭМЕС СИНОНИМДЕРДИН КОЛДОНУЛУШУ

Турдубаева А.М.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПОЛНЫХ И НЕПОЛНЫХ СИНОНИМОВ
В РОМАНЕ КАСЫМАЛЫ ЖАНТӨШЕВА «КАНЫБЕК»

А.М. Turdubaeva

USE OF COMPLETE AND INCOMPLETE SYNONYMS IN
KASYMALY ZHANTOSHEV'S NOVEL «KANYBEK»

УДК:81'373.421

Бул макалада К.Жантөшевдин “Каныбек” романынан толук жана толук эмес синонимдерди иргеп алып талдоого аракет кылдык. Синонимдер көркөм каражат катары стилдик максатта пайда болот. Анткени бирдей түшүнүктөрдү кайталап бир эле сөз менен айта берсе, кептин мааниси супсак, жагымсыз сезилет, ошондуктан аларды мааниси жакын башка бир сөз менен атап, пикир алышкан учурда ийкемдүү, көркөм туюлат, ошондуктан автор эмгегинде синонимдерди өтө чеберчилик менен колдонгон. Эмгектин I томун гана пайдаландык. Макалада толук чагылдыра албасак дагы иликтөөгө аракет кылдык, анткени бул чыгармадагы синонимдерди иликтөө диссертациялык эмгекти талап кылат.

Негизги сөздөр: синоним, синонимдик катар, уя, толук, толук эмес, сөздөр, жазуучу, алмаштыруу, айырмаланат, кошумча маани.

В этом романе “Каныбек” К.Жантөшева старались выбрать полные и неполные синонимы в данной статье. Синонимы появляются в стилистических целях как художественное средство. Поскольку одни и те же концепции используются в одном и том же слове снова и снова, значение предложения кажется расплывчатым и неприятным, поэтому оно кажется более гибким и красивым, когда они называются разными словами и передаются, поэтому автор очень умело использовал синонимы в своих произведениях. Мы использовали только I том работы. Хотя мы не смогли подробно осветить это в статье, мы попытались исследовать, потому что для изучения синонимов в этой работе требуется диссертация.

Ключевые слова: синоним, синонимический ряд, ячейка, полный, неполный, слова, писатель, замена, различие, дополнительное значение.

In this article considered full and not full synonyms taken from of K.Jantoshev's novel “Kanybek”. Synonyms appear for stylistic purposes as a means of art. Because the same concepts are repeated in the same word, the meaning of the sentence seems vague and unpleasant, so it is more flexible and beautiful when they are called by different words and communicated, so the author used synonyms in his work very skillfully. We used only Volume I of the work. Although we could not fully describe it in the article, we tried to investigate, because the study of synonyms in this work requires a dissertation.

Key words: synonym, synonymic series, cell, full, incomplete, words, writer, replacement, difference, additional meaning.

Бирдей же бири-бирине өтө жакын түшүнүктөрдү билдирип, бир сөз түркүмүнө кирген, бирок тыбыштык түзүлүшү, кошумча же стилдик маанилери боюнча айырмаланган сөздөр синонимдер деп аталат

(синоним – грек сөзү *synonymos* “атташ, бирдей аталышта”) [3, 146-б.].

Синонимдер көркөм каражат катары стилдик максатта пайда болот. Анткени окшош аталыштагы көрүнүштөрдү, бирдей түшүнүктөрдү орунсуз кайталанып, кайра-кайра бир эле сөз менен айта берсе, кептин мааниси супсак, жагымсыз туюлат, ошондуктан аларды мааниси жакын башка бир сөз менен атап, пикир алышкан учурда ийкемдүү, көркөм сезилет. Ошондой болсо да синонимдердин баштапкы аталышын, алгачкы туюмду берген, түпкү мааниси болот, аны синонимдин доминанты дейбиз, т.а., басым кылуучу, башкы маани деген түшүнүктү берет. Мисалы: *каала* сөзүн алсак, ал доминант болот да, *сама, тиле, күсө, эңсе, көксө* деген синонимдер синонимдик уяны түзөт.

Синонимдеш, мааниси жакын сөздөрдүн жалпы жыйындысы **уя** деп аталат, алардын ичиндеги өтө жакын маанилеш сөздөрдүн тобу **катар** деп аталат [5, 106-б.].

Синонимдер маанилик катышына карай толук жана толук эмес, контексттик синонимдер болуп бөлүнөт.

Толук синонимдерди сүйлөмдүн ичинде бирин бири менен алмаштырып колдонууга болот, маанилик жактан эч өзгөрүүгө учурабастан, мааниси бирдей сөз менен алмаштырууга мүмкүн: *Накыл, санат, насыят. Башка, бөлөк. Акылдуу, эстуу. Омкор, томкор, оодар. Баштык, калта.*

Толук эмес синонимдер сүйлөм тутумунда ар дайым эле биринин ордун экинчи түгөйү толук маанилик жактан алмаштыра албайт, бирде алмаштырса, экинчи бир учурда синонимдешпейт [5, 107-б.], *кооз, көркөм, сулуу* деген сөздөр өз алдынча турганда синонимдик катарды түзө алат, сүйлөмдүн тутумунда дайым эле бирин бири колдонууга мүмкүн эмес: *кооз уй, кооз жаратылыш* деп колдонуубуз, бирок *көркөм жаратылыш* деп колдонбойбуз. *Көркөм чыгарма, көркөм китеп* десек болот, бирок *сулуу чыгарма* деп колдонбойбуз. Демек, кээ бир учурда алмаштыра албайбыз, ар дайым эле синонимдешпейт десек да болот.

Кыргыз элинин көрүнүктүү прозаиги жана драматургу, кыргыз эл жазуучусу Касымалы Жантөшевдин чыгармалары көп. Ошол чыгармаларынын ичинен өзгөчө орунду ээлеген романы бул – “Каныбек” романы. Алгачкы редакциясы боюнча романдын биринчи китеби 1939-жылы, экинчи китеби 1941-жылы, үчүнчү китеби 1948-жылы жарык көргөн. Бул роман эл арасына кеңири тарап, жакшы кабыл алынып, ушул чыгармасы менен элге таанылган. Жазуучу бул чыгармасына кайрадан кайрылып, экинчи редакциясын дагы иштеп чыккан. Кийинки редакциясы эки китептен турат.

Романдын элге дароо эле алынып, сүйүктүү чыгармага айланып кетишинин бир сырын автордун баяндоо чеберчилигине байланыштырышат. Замандаштарынын айтымында Жантөшев “билбеген кыргыздын төл сөздөрү сейрек болгондугуна” [sputnik.kg] биз дагы күбө болуп отурабыз. Окуяларды жөн гана жазбастан, бир татаал сүйлөмдүн ичинде бир сүйлөм менен экинчи сүйлөмдү, бир окуя менен экинчи окуяны, ал гана эмес адамдарды сүрөттөп жатканда, бирде антонимдерди колдонсо, бирде синонимдерди колдонуу чеберчилиги бизди таң калтырды. Кыйын сүрөтчү экендигине күбө болдук. Автордун бул чыгармасы өзүнчө бир топ диссертациялык эмгектерди жазганга арзый турган эмгек экендигине ынандык. Чыгарманын биринчи китебинен эле антоним, синонимдер боюнча жети макала жаздык.

Ал эми бул макалада автордун “Каныбек” романында көркөм чеберчилигин арттырып, толук жана толук эмес синонимдерди жыш колдонулгандыгы көрүнүп турат. Синонимдер көркөм чыгармада көбүрөөк пайдаланыла тургандыгын окумуштуу Ш.Жапаров да белгилеп кеткен [4, 6-6.]. Темабызга ылайык толук жана толук эмес синонимдерди гана терип алып талдап көрөлү: Бирок эч ким Каныбекти *ута алышпады*. Бардыгы тең азыктарын *уттуруп жиберипти* [1, 259-6.]. Бул сүйлөмдө толук синонимдер *ута алышпады* - *уттуруп жиберипти* анткени бири-бирин маанилик жактан толук алмаштыра алышат. Бул сөз айкаштарында негизги этиш бир уңгудан жасалганы менен, жардамчы этиштер аркылуу маанилик жактан жакын же бирдей экендигин аңдоо кыйын эмес экендиги көрүнүп турат.

Синонимдер маанилеш сөздөр экендигине карабастан, ар биринин өзүнө тиешелүү кошумча мааниси болот же бири-биринен колдонулуш чеги, башка сөздөр менен айкалыш чөйрөсү, стилдик касиеттери боюнча айырмаланат. Алсак, **жакшы** өзү сапаттын нейтралдык абалын, **мыкты**, **сонун**, **табир**, **ырас** сапаттын жогорку деңгээлин, **дурус**, **түзүк** сапаттын бир аз төмөнүрөөк даражасын туюндуруп, кошумча маанилеринен айырмаланат. Же **музда** – **тоң** – **үшү** деген синонимдерди да биринин ордуна экинчисин

толук алмаштырып колдонууга болбойт. “чай муздады” дейбиз, “чай үшүдү” деп айталбайбыз”. **Жамгыр** – нейтралдык сөз, **жаандын** оозеки кепте колдонулушу басымдуураак ж.б.

Демек, назик кошумча маанилери, эмоционалдык-экспрессивдик боегу, башка сөздөр менен айкалыш чөйрөсү сыяктуу бир катар белгилери боюнча бири-биринен айырмаланып турат. Бул алардын тилдеги эң баалуу стилдик каражат катары колдонулушун шарттайт. Анткени синонимдер аркылуу предметтердин, окуялардын, көрүнүштөрдүн жана ар кандай ал-абалдын эң назик, кээде сезилер-сезилбес өзгөчөлүктөрүн, белгилерин берүүгө, аларга карата сүйлөөчүнүн ар түрдүү мамилелерин, баасын туюндурууга мүмкүн. Мындан кептин көркөмдүк ажары ачылып, ар бир түшүнүктүн чегин, өздүк билинер-билибес белгилерин бөлүп көрсөтүүгө, айтылуучу ой-пикирди бардык оттенкторуна, ички маанилерине чейин так, курч жана образдуу берүүгө жол ачылат [3, 147-6.].

Кыргыз тилинде синонимдер ички булактын эсебинен: төл сөздөр жана сөз жасоочу мүчөлөр аркылуу жасалат. Каныбектин сөзү..., сансыз кайгыны эстериине салып, *учсуз-түпсүз* ойдун толкундуу бешигинде термелтти... – ушул учур экөөбүздүн тең өмүрүбүздөгү эң биринчи, *зордуксуз-зомбусуз* жыргап турган, *көргөн кордук*, *тарткан азаптын* бардыгы унут болуп эч теңдеши жок жыргап турган учур, жаным! ..., ошондон бери *көзүмө жылуу*, *көңүлүмө ысык* учурайсың [1, 293-6.]. Каныбек кайрып *сөз айтпады*, айтууга ыңгайлуу *сөз да таппады* [1, 332-6.]. Жогоруда мисалдардагы синонимдер *учсуз-түпсүз*, *зордуксуз-зомбусуз*, *көргөн кордук-тарткан азап*, *сөз айтпады* - *сөз да таппады* синонимдик түгөйлөр сөз жасоочу мүчөлөр аркылуу жасалды, ошондой эле толук синонимдер деп эсептесек да болот. Ал эми *көзүмө жылуу-көңүлүмө ысык* деген синонимдер бири-бирин маанилик жактан толук алмаштыра алат деп эсептейбиз. *Көзүмө жылуу учурайсың* деген синонимдик түгөйлөр нейтралдуу, жыш колдонулат, ал эми экинчиси сейрек учурайт, бирок толук синонимдер десек жаңылышпасак керек.

Синонимия, баарыдан мурда, семантикалык кубулуш, ошондон улам анын синонимдик уяларындагы мааниси жакын сөздөр да бири-биринен кандайдыр бир маанилик оттенкалары боюнча айырмаланып турарын, демек, синонимдик катарларды пайдаланууда ошол маанилик оттенкаларды так ажыратуунун жана эске алуунун мааниси өзгөчө. Бул айрыкча синонимдик түгөйлөрдү удаа катары менен колдонулушунда өзгөчө маанилүү. Себеби мындай учурда жазуучу синонимдик катарларды туш келди эле эмес, ошол синонимдер аркылуу берилүүчү маанини, ойду күчөтүү, аны улам өркүндөтүү максатын көздөп,

градиациялык ыкманы колдонуу аркылуу анын таасир-дүүлүгүн, образдуулугун арттырууга жетишет [6, 118-б.]. Синонимдер "... колдонулушу жагынан алганда бардык стилде бирдей колдонула бербейт, көбүнчө сүйлөшүү жана көркөм стилдерде гана колдонулат, түз маанисине караганда жаңыдай, адаттан тышкарылыктай кабыл алынат, буга байланыштуу эмоционалдык жактан күчтүүрөк таасир берет" [7, 388-б.]. Ал *атак-даңктуу, кадыр-барктуу* кожо [1, 419-б.]. Сендей *жигитке тайдын күчүн эмес, айгыр үйрү жылкы берсе дагы аздык кылат* [1, 333-б.]. Мында синонимдер биринчисине "*тайдын күчүн эмес*" караганда, экинчиси "*айгыр үйрү жылкы берсе дагы аздык кылат*" күчөтмө даражада колдонулду. *Жетим* менен *жесирдин, бечара* менен *момундун* намызы үчүн күрөшүп, кекенгенден кекти алуу сендей жигиттин гана колунан келет [1, 333-б.]. Төмөнкү синонимдик түгөйлөр *жетим-жесир, бечера-момун* маанилик жактан бири-бирин толук алмаштыра албагандыктан толук эмес синонимдерге кирет.

Сүйлөп жаткан адам бир эле сөздү кайталай бербей, ошого маанилеш синоним сөздөрдү орду менен колдоно билсе, анын речи ошончолук көркөм жана уккулуктуу болуп чыгат [2, 166-б.]. Синонимдердин кандай көркөмдүк касиетке ээ экендигин төмөнкү мисалдардан баамдоого болот:

Алдейлеп өстүргөн алтын энесин капыстан көргөн балтыр бешик баладай *жылмайып*, кандайдыр бир сүйгүнчүктүүлүк менен Алым маңдайында *күлүмсүрөп* турган Күлүканды мойнунан кучактады... [1, 367-б.]. Мында *жылмайып-күлүмсүрөп* да толук синонимдерге кирет. ... ал өзүнүн *кыйналган, кысталган кыйынчылыктарын* айтып берди [1, 386-б.]. Бул сөздөр *кыйналган-кысталган* көбүнчө бирге колдонулат, кысталган өз алдынча көп колдонула бербейт, ошондуктан толук эмес синоним десек туурадай сезилет. Оозунан аккан кан, көзүнүн сүзүлүңкүрөп ачылышы, бетиндеги нурунун өчүшү, анын *келбесине кеткенин* белгилеп турду [1, 387-б.]. Мында *кеткен* деген сөзгө *кел* деген уңгу сөзгө этиштин (- ба) терс формасы аркылуу уюшулуп *келбес* синоним болуп түштү. Сөздүн уңгуларын алып карасак *кел-кет* экөө антоним сөздөр, бирок этиштин терс формасынын уланышы аркылуу *келбес-кеткен* экөө синонимдик милдетти аткалды.

Градиациялык ыкма синонимдик катарлардын бардык учурда эле маанилик жактан жогорулашына, күчөтүлүшүнө, дагы өркүндөтүлүшүнө негизделе бербейт; тескерисинче, анын төмөндөшү, улам басаңдашы аркылуу да шартталып турган учурлары да аз учурабайт [6, 118-б.]. Эгер айтыша келсек, мен дагы бир, өзүңүз сыяктуу *зардуу, муңдуунун* биримин [1, 417-б.]. *Менин ыйым бүтпөйт, көз жашым түгөнбөйт* [1, 416-б.]. Алты жылдан берки кетпес оору

кесибим: *кайгы, капа, ый!* [1, 416-б.]. Ой Алымга *алышып алың, күрөшүп күчүң* жетпейт [1, 460-б.]. Жогорудагы *зардуу-муңдуу, ыйым бүтпөйт- көз жашым түгөнбөйт, кайгы-капа- ый!*, *алышып алың- күрөшүп күчүң* деген синонимдердин бирөө эле эки кайталагып колдонулса, булардын көркөмдүк жагы ойдогудай болуп чыкпас эле [2, 167-б.] жана маанилик жактан синонимдик түгөйлөр бири-бирин толук алмаштыра алгандыктан толук синонимдер. Кийинки синонимдик катарлар *кайгы-капа-ый*, мында *кайгы-капа* маанилик жактан бири-бирин толук алмаштыра алат, ал эми *ый* менен толук алмаштыра албайт ошондуктан *кайгы- капа- ый!* толук эмес синонимдик катарлар десек жаңылышпасак керек. – Жок, бүгүн экөөбүз тең өлөбүз. Мен сени эч качан *тирүү койбойм!*...[1, 464-б.]. Синонимдер *өлөбүз – тирүү койбойм*. Мында татаал этиштин негизги этишине этиштин (- ба) терс формасы жана чакчылдын -й мүчөсү уланып синонимдик катарды түзгөн эки түгөйлөр тең I жакта туруп, уңгулары антоним болсо дагы, синоним сөздөрдү уюштура алган.

Бардыгынын *жылдыздары түшүп, кабактары бүркөлүп*, добулдуу кара булуттай калың ойго киришти [1, 495-б.]. Жогоруда мисалдарда келтирилген синонимдер *жылдыздары түшүп-кабактары бүркөлүп* эки түгөйдүн тең биринчи *жылдыз-кабак* деген сөздөргө көптүк мүчөнүн -лар мүчөсү менен таандык мүчө уланып жасалды; *түшүп-бүркөлүп* - мында чакчылдын -ып мүчөсү уланып толук синонимди уюштурду.

Кайгымы басам, көңүл ачам [1, 7-б.]. Бул синоним сөздөрдүн маанилери бирдей болуп, биринчи сөз айкашы, экинчи сөз айкашы менен маанилери бирдей десек жаңылышпайбыз. Бул синонимдик түгөйлөр толук синонимдерге кирет деп ойлойбуз.

Чындыгында, *шырп алдырбай кирип, дабыш чыгарбай* бир нерсени уурдап жеп жатышканда, Ажар *кулагын түрүп*, эшик тарапты, чыгдан тарапты элеңдеп *тыңшап* карай бериши, Сүйүмкан менен Дарыяхан үчүн өтө кызык бир нерсе сыяктуу болуп туюлар эле[1, 493-б.]. Бул мисалда *шырп алдырбай кирип - дабыш чыгарбай* деген тууранды сөз менен этиштин терс формасы -ба мүчөсү аркылуу жасалган сөз айкаштары, биринчи түгөйү тууранды сөз менен айкашып чакчылдын -ып мүчөсү уланып, этиштик сөз айкашын түздү ал эми экинчи түгөйү дабыш чыгарбай мында этиштин терс формасы -ба мүчөсү менен чакчылдын -й мүчөсү аркылуу уюшулуп, эки түгөй өз ара синонимдик катарды түздү десек болот. Ушул эле мисалда көрсөтүлгөн *кулагын түрүп – тыңшап* деген сөздөр маанилик жактан *узуп* деген сөзгө синонимдеш боло алды деп ойлойбуз. Синонимдик катарды түзө алган эки түгөйү тең чакчылдын -ып мүчөсү уланып жасалды.

Бардыгынын жылдыздары жерге түшүп, кабактары бүркөлүп, добулдуу кара булуттай калың ойго киришти [1, 495-б.] деген мисалда жылдыздары жерге түшүп - кабактары бүркөлүп - добулдуу кара булуттай деген сөз айкаштары маанилик жактан жакын болуп синонимдик катарларды түзө алды. Ошондой эле синоним фразеологизмдер десек да туура келет. Эки түгөйү тең чакчылдын -ып мүчөсү аркылуу уюшулду. Чакчыл түгөйлүү татаал чакчылдардын экинчи түгөйүндө кандайдыр чак мааниси кошо болот. [8, 203-б.] Мисалда көрсөтүлгөн синоним сөздөр чакчыл сөздөрдүн -ып мүчөсү уланып этиштин өткөн чагын билдирди десек туурадай сезилет.

Сөз болуп жаткан нерсени, затты, иш аракетти ар тараптан, ар кыл белгилери боюнча сүрөттөп, мүнөздөп көрсөтүү табияты алардын синонимдик катарларын бир уяга топтоштурган жалпы мааниси өтө эле абстрактуулугу менен түшүндүрүлөт [6, 119-б.]. А сөзгө сөлтүк, кепке кемтик кылып отурган Көкөнүн амалын болсо өзүбүзчө табабыз!...” [1, 34-б.]. Сөзгө сөлтүк - кепке кемтик сырткы булак аркылуу уюшулган сөз төл сөз, кеп иран тилинен келип кирген сөз, төл сөз менен маанилеш болуп толук синоним катары колдонулду.

Жогорудагы фразеологизм өз ара синоним болгону менен, эки бөлөк колдонулбайт. “Көк ирим көлдөй” деген жигит – башына тоо түшсө чымындай көрүп, чымын консо тоодой көрүп, көздөгөн максаты кыябына келмейинче бардык азап менен тозокко чыдап, көлдүн ириминдей көгөрүп, кегин ичине түйүп көлөйүп жүрө берет [1, 332-б.]. Мисалда келтирилген абстрактуу сөздөр: азап-тозок маанилери жакын сөздөр, экөө тең кыйноо тарткан деген мааниде колдонулуп, синоним боло алды; азап-тозок эки түгөй тең араб тилинен келип кирген сөздөр кыргыз тилинде синонимдерди пайда кылган.

“Мени эркин бастырбай, эчен кызык тамашаны көрсөтпөй, бутуму жипсиз байлап отурган силерсиңер!” [1, 34-б.]. Бул сүйлөмдө “эркин бастырбай – бутуму жипсиз байлап” толук эмес синоним [1, 108-б.]. Эркин бастырбай этиштин терс формасы -ба мүчөсү аркылуу уюшулуп чакчылдын -й мүчөсү уланып жасалды, экинчи түгөйү бутуму жипсиз байлап деген сөз айкашында -сыз мүчөсү аркылуу уюшулуп, чак-

чылдын -ып мүчөсү уланып биринчи түгөй менен мааниси бирдей болуп синонимди уюштура алды десек жаңылышпасак керек.

“Өсөрүм калган жок эле, өлөрүм калды эле” [1, 108-б.]. Мында биринчи сүйлөм, экинчи сүйлөмгө синонимдеш, анткени эки сүйлөмдүн мааниси бир түшүнүктү берип жатат. Негизги этиш сөздөр өс-өл деген сөздөр антоним болгону менен жардамчы этиштер уланып синонимдик катарды түзө алды. Ошол эле жардамчы этиштерди өз алдынча салыштыра турган болсок, калган жок эле - калды эле бул сөздөр дагы антоним сөздөр, а бирок негизги этиштерге уланганда, синонимди түзүп калып жатат. Бул дагы жазуучунун сөздөрдү колдонууда мыкты чебер экендигинен кабар берип турат.

К.Жантөшевдин “Каныбек” романында синонимдер жыш колдонулган. Жазуучу айтылуучу ойдун мазмунуна, багытына карай синонимдик катарларды ылгап тандап колдонууга жетишкен. Чыгармадан семантикалык жактан жалпылыгы, бирдейлиги көпчүлүк учурда толук сакталган [6, 107-б.]. Толук синонимдерди жана жалпылык маанисине караганда жекелик мааниси басымдуулук кылган түшүнүгү жакын толук эмес синонимдерди да арбын кездештирүүгө болот.

Адабияттар:

1. Жантөшев К. “Каныбек”. Роман, Биринчи китеп. Төртүнчү басылышы. - Ф., 1991. – 590 б.
2. Абдулдаев Э. Азыркы кыргыз тили: Фонетика. Орфоэпия. Графика жана орфография. Лексикология жана фразеология. – Бишкек, 1998. – 256 б.
3. Жалилов А. Азыркы кыргыз тили: I бөлүк: фонетика, графика, орфография, лексикология. – Б., 1996. – 232 б.
4. Кыргыз тилинин синонимдер сөздүгү (Түз.: Ш.Жапаров, К. Сейдакматов, Т.Сыдыкова). - Б., 2015. - 350 б.
5. Өмүралиева С., Сапарбаев А. ж.б. Кыргыз тили. 10-кл. - Оңд. Толукт. 6-бас. - Бишкек, 2013. – 232 б.
6. Сапарбаев А. Кыргыз тилинин лексикологиясы жана фразеологиясы. – Б., 1997. - 328 б.
7. Турдубаева А. К.Жантөшевдин “Каныбек” романындагы контексттик синонимдер 387-392-б. К.Ш.Токтомаматов ат. ЭАУнун окуу-илимий өндүрүштүк комплексинин жарчысы. – Жалал-Абад: 2018-ж. I том ISSN 1694-5913
8. Абдувалиев И. Кыргыз тилинин морфологиясы: “Кыргыз тили жана адабияты” адистиги боюнча жогорку окуу жайлардын студенттери үчүн окуу китеп. - Б., 2008. – 284 б.